

จะเห็นว่าคำ คำ-ข้า, คำ-เข้า นั้น คนอีสานออกเสียงต่างกันมาก ถ้าอยากทราบว่าต่างกันอย่างไร ต้องให้คนอีสานอ่านให้ฟังจึงจะเห็นความแตกต่างกันได้ คือ คำ ข้า เข้า นั้นคนอีสานออกเสียงเป็น ข้า เข้า เช่น ข้าพเจ้าเป็น ข้าพเจ้า กินข้า เป็น กินเข้า ส่วนคำ คำ คำ นั้น คนอีสานออกเสียงเป็นพิเศษ ไม่มีเสียงเทียบในภาษาไทยภาคกลาง

คำกริยาที่หมายความว่า ทำให้ตาย นั้น ภาคอีสานก็ใช้ว่า ข้า โดยตลอด (แต่ออกเสียงเป็น ข้า) ดังกล่าวแล้ว เช่นในเรื่องท้าวขู่ที่ว่า

ทุกที่เทียบ	พลเพื่อนลงเหว
ทั้งหลายเลย	ฮีบแข่งฮุมข้า
คนแข็งขัน	เขียงเคือมีมาก
พระบาท เจ้าลุ่มฟ้า	เคินตั้งแต่ไกล

(ท้าวขู่. หน้า 155)

คนไทยสมัยสุโขทัยนั้น เห็นจะออกเสียง ข้า กับ ข้า แตกต่างกันอย่างเดียวกับชาวอีสานออกเสียงดังกล่าวนี้กระมัง คำ กริยา ที่หมายความว่า ทำให้ตาย สมัยสุโขทัยจึงใช้ว่า ข้า เป็นพื้นแบบเดียวกับชาวอีสาน หาได้ใช้ว่า ข้า หรือ คำ ไม่.

ตอนที่ 10

1.10 “ในปากปะตู มีกะดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หื้อ ไพร่ฟ้าหน้าปัก กลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร่ ไปลั่นกะดิ่ง อันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองไถยินเรียก เมื่อถาม สอนความแก่มัน ด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม”

ข้อความระหว่างบรรทัดที่ 31-35 คำที่ 1 และบรรทัดที่ 1-2 คำที่ 2 นี้ แสดงให้เห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นกษัตริย์ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ทรงเป็นกษัตริย์ของประชาชนโดยแท้จริง แม้ทรงมีอำนาจามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็ได้ทรงดูแลแก่อำนาจ ทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าเฝ้าได้อย่างสะดวกสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ผู้ที่มีด้อยมีความหรือเจ็บท้องข้องใจ คือมีความเดือดเนื้อร้อนใจ ก็จะไปสั่นกะตึงขอเข้า
เฝ้าใต้โดยท้าวหน้ากัน เมื่อประชาชนนำคติไปถวายฎีกา พระองค์ก็ทรงพิจารณาสอบสวน
ไต่สวน และวินิจฉัยโดยเที่ยงธรรม ทำให้ประชาชนชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง ข้อนี้นับเป็นส่วน
หนึ่งแห่งพระปรีชาสามารถในการปกครองของพระองค์ และอาจกล่าวได้ว่าพระองค์ทรง
เป็นกษัตริย์ Democratic พระองค์แรกของชาติไทย

ข้อที่ควรศึกษาในตอนนี้ คือ ปากประตู-กะตึง-อันหนึ่ง-หัน-ไพร่ฟ้าหน้าปก-
กลางบ้านกลางเมือง-เจ็บท้องข้องใจ-ถึง-บไว้-ไคยินเรียกเมื่อถาม - สวณความ - ถ้วยช้อ -
ไพร่-จึง-ชม

(1) ปากประตู หากอ่านอย่างนี้ดู คำนี้ก็คงหมายความว่า ประตู คำนี้พบอยู่ใน
หนังสือไตรภูมิภคาหลายแห่ง เช่นว่า “ในปากประตูชั้นนอก มียักษ์ผู้หนึ่งชื่อว่า ยมโกธยักษ์
แลมียักษ์บริวารพันหนึ่ง อยู่เฝ้าในปากประตูกำแพงแก้วอันเป็นค้ำรับ 2 ชั้นนั้น มียักษ์ผู้หนึ่ง
ชื่อยุลละแลมีบริวารยักษ์สองพันอยู่เฝ้า...” (ไตรภูมิ. หน้า 613) แต่ประตูที่แขวนกะตึงไว้
นั้นเป็นประตูอะไร จารึกมิได้บอกไว้ ดูเหมือนเข้าใจกันว่าประตูที่กล่าวนี้หมายถึงประตู
พระราชวัง เพราะเป็นที่ประทับประจำและอยู่ในวิสัยที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงไคยินเสี่ยง
กะตึงได้ แต่น่าสงสัยว่าเหตุใดจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนสั่นกะตึงขอเข้าเฝ้าใต้เฉพาะที่
พระราชวังเท่านั้น เมื่อพระองค์ประทับที่อื่นจะไม่เปิดโอกาสเช่นนี้แก่ประชาชนหรืออย่างไร
การจำกัดสถานที่เช่นนี้ดูไม่ตรงกับพระอริยาศัยของพ่อขุนรามคำแหงเลย

คำนี้ถ้าฟังตามรูปคำจารึกและอ่านตามหลักอักษรวิเศษสมัยนั้น จะต้องอ่านว่า ปาก
ปุต เพราะคำ ปุต นั้น สระ อุ อยู่หน้า ป จะว่า ปต เป็นพยัญชนะกล่า ก็ไม่อยู่ในฐานะ
ที่จะเป็นได้ (ดูตัวจารึกด้วย) คำนี้จึงน่าจะหมายถึงอะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งมีใช้ประตูกระมัง ?
แต่จะเป็นอะไรยังไม่พบหลักฐานที่จะชี้ชัดได้ พิศุเคราะห์ตามรูปศัพท์ ปากปุต น่าจะแปลว่า
ปากพูด หรือ ปากที่พูดได้ อีกประการหนึ่งคำนี้อาจเป็นคำไทยผสมคำสังสกฤตก็ได้ คือ
ปาก เป็นคำไทย แปลว่า พูด (เช่นทางภาคอีสานพูดว่า อย่าปาก หมายความว่า อย่าพูด)
ปุต เป็นคำสังสกฤต แปลว่า ความจริง ปากปุต จึงน่าจะแปลว่า พูดความจริง หากเป็นไป
ได้ตามที่กล่าวนี้ ปากปุต ก็น่าจะหมายถึงสถานที่ร้องทุกข์ ซึ่งอาจเป็นศาลาหรือวัดฤๅอย่างใด
อย่างหนึ่งก็ได้ที่ทำขึ้นเป็นที่แขวนกะตึงสำหรับร้องทุกข์ การเรียกชื่อเช่นนั้น น่าจะมีความ

หมายถึงที่เข้าใจกันในสมัยนั้นว่า ที่นั้นเป็นที่เปิดปากพูดได้ ประชาชนผู้มีความเดือดร้อนไม่ถูกบีบปาก สามารถใช้สิทธิยื่นกะดิ่งขอเข้าเฝ้าเพื่อขอความเป็นธรรมได้อย่างเสรี คำนี้น่าจะอ่านและมีความหมายดังกล่าวนั้นกระมัง ?

(2) กะดิ่ง คำนี้น่าจะให้คำอ่านว่า กะดิ่ง ตามที่ปรากฏในคำจารึกจะได้ ไม่เป็นการถึงภาษาเก่าเข้าหาภาษาใหม่ ในศิลาจารึกหลักอื่นๆ คำนี้ก็จารึกเป็น กะดิ่ง เป็นพื้น แม้ในหนังสือไตรภูมิภควทฉบับโบราณก็จารว่า กะดิ่ง เป็นพื้น ทางภาคอีสานและภาคพายัพ ก็พูดว่า กะดิ่ง อยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ เช่นในเรื่องท้าวฮุ่งว่า

เสียงกือก้อง	กะดิ่งทองทวนย่าง
นักเนือง แสชะค้อม	กินสู่นครหลวง.
	(ท้าวฮุ่ง. หน้า 75)

เป็นที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ คำ กะดิ่ง กับ กระดิ่ง ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีความหมายต่างกัน คือ กระดิ่ง หมายถึงระฆังเล็กๆ ใช้บอกเสียงสัญญาณ เช่นกระดิ่งโรงเรียนเป็นต้น ส่วน กระดิ่ง นั้น หมายถึงกระดิ่งสำหรับแขวน เช่นใช้แขวนคอวัวและชายคาโบสถ์เป็นต้น ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ ภาคอีสานเรียกว่า กะดิ่ง ทั้งนั้น กะดิ่งในสมัยสุโขทัยจึงน่าจะมีความหมายอย่างที่ ใช้อยู่ในภาคอีสานนั้นกระมัง.

(3) อันหนึ่ง คำนี้น่าจะให้อ่านว่า อันนึ่ง ตามที่ปรากฏในจารึกจะได้เป็นแนวสืบค้นว่าคำนี้ได้วิวัฒนาการมาอย่างไร คำ นึ่ง หรือ อันนึ่ง นี้ ในศิลาจารึกหลักอื่นๆ และในไตรภูมิภควทฉบับโบราณก็เป็นอย่างนี้ ไม่ใช่ ห นำ เป็น หนึ่ง หรือ อันหนึ่ง เลย ทางภาคอีสานและภาคพายัพก็ใช้อย่างไม่มี ห นำ เป็นพื้น อย่างว่า

อันนึ่ง เยี้ยวว่า ทุกข์แค่น้อย	แพ้วอเคียวลุน
ปุนบีเคือน	ใหญ่สูงสอนหน้า
หอมพลไฮ้	นาคองแก่นคัง
แก้วกำพร้า	ภายหน้าหากจักขวาง.
	(ท้าวฮุ่ง. หน้า 4)

คอกนึ่ง เป็นสำท้าว	คารา
ควงบ่ เห็นหอมมา	ช้วงเข้า
คอกนึ่ง เป็นจอมผา	ทั่นอ่อน
คอกสิ่งไค่นั้นเจ้า	ช่อนผ้ายเวหา.

(ท้าวชิ่ง. หน้า 30)

นางคำมีลูก 2 ชาย ผู้หนึ่งชื่อว่านายชกคิยะ ผู้หนึ่งชื่อว่านายคำซ้อ (ตำนานพระเจ้า 7 พระองค์ . หน้า 33)

มีข้อนำสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ คำ อึ่ง ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ก็น่าจะมาจากคำว่า อั้นนึ่ง นี้เอง เช่นในไตรภูมิภควทฉบับโบราณผูกที่จารขึ้นในสมัยอยุธยา ก็จารว่า อั้นนึ่ง เป็นพื้น แต่ฉบับพระมหาช่วยและพระมหาจันทร์จารไว้ นั้น ได้จารเป็น อั้นนึ่ง บ้าง อึ่ง บ้าง ดูเหมือนว่า อั้นนึ่ง จะเป็นแบบย่อ น่าจะอ่านว่า อั้นนึ่ง ที่เราอ่านออกเสียงเป็น อะหนึ่ง ในปัจจุบันนี้ อาจเป็นการอ่านพลาดก็ได้ คำย่อสมัยโบราณนี้ เรามักจะอ่านกันพลาดได้เสมอ เช่นคำ มักว่า ท่านจารแบบย่อว่า ม. หรือ ม. ว่า เราเลยอ่านว่า เมาะ-เมาะว่า หรือ ม่อ-ม่อว่า เลยแปลไม่ออก เพราะไม่ทราบว่าเป็นภาษาอะไร

ทางภาคอีสานออกเสียงอักษรสามหมี่ที่ผันด้วยวรรณยุกต์เอก เป็นเสียงเอกตรงกันหมด เช่น ข้า คำ ป่า เป็นต้น คำว่าเหตุนั้น นึ่ง กับหนึ่ง ทางภาคอีสานจึงออกเสียงอย่างเดียวกัน (แต่บางคำบลดอกเสียง นึ่ง เบากว่า หนึ่ง เล็กน้อย) และเห็นจะเป็นเพราะเหตุนี้เอง คำ นึ่ง นั้นทางภาคอีสานจึงไม่จำเป็นต้องมี ห นำ คนไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงคงจะออกเสียงคำ นึ่ง น้อย่างเดียวกับทางภาคอีสานกระมัง ท่านจึงจารึกคำนี้ไว้แบบนี้.

(4) หั้น เป็นคำนิยมสรรพนามและนิยมคุณศัพท์ แปลว่า นั้น คำนี้ยังใช้พูดกันอยู่ในภาคอีสานจนทุกวันนี้ ในทางวรรณคดีก็ใช้คำนี้เสมอ เช่น

เป็นแต่ สาขาไม้	ในควงเป็นหมาก
นางนาคน้อย	ยังหั้นไปคีน.

(ขุนทิง. หน้า 47)

คำ หั้น นี้ ส่วนมากทางภาคอีสานออกเสียงเป็น หั้น เพราะอักษรสูงผันด้วยวรรณยุกต์โทนั้น สำเนียงชาวอีสานมีระดับเป็นเหมือน เสียงเอกในภาษาไทยภาคกลาง เช่น

ห้าม=ห้าม, ข้าม=ข้าม เป็นต้น ถ้าผันด้วยวรรณยุกต์เอก เช่น ท่าน, ถ่าน เป็นต้น ชาวอีสานจะออกเสียงเป็นพิเศษ ไม่มีเสียงพุกในภาคกลาง จะต้องให้คนถิ่นนั้นออกเสียงให้ฟังจึงจะเข้าใจได้.

(5) ไพร่ฟ้าหน้าปก คำอธิบายใน 1.5 (6).

(6) กลางบ้านกลางเมือง คำนี้เป็นสำนวน น่าจะหมายความว่าผู้ที่พุกอยู่ในปัจจุบันว่า ชาวบ้านชาวเมือง อันหมายถึงประชาชนทั่วไป ทำนองเดียวกับสำนวนว่า ยากกลางบ้าน ซึ่งหมายถึงยากที่ชาวบ้านหรือประชาชนนิยมใช้กันเป็นประจำ.

(7) เจ็บท้องขี้ใจ คำนี้เป็นสำนวนเช่นเดียวกัน น่าจะหมายความว่าผู้ที่พุกกันอยู่ในปัจจุบันว่า เดือดเนื้อร้อนใจ อันหมายความว่า มีความทุกข์ร้อนนั่นเอง.

(8) ถึง คำนี้น่าจะให้คำอ่านว่า เถิง ตามที่ปรากฏในจารึก จะได้ไม่เป็นการดึงภาษาเก่าเข้าหาภาษาใหม่ คำ เถิง นี้เป็นคำไทยที่ใช้มานาน ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยและสมัยต่อมาที่ใช้คำนี้ แม้ในไตรภูมิภควทฉบับโบราณก็ใช้คำนี้โดยตลอด ทางภาคอีสานและภาคพายัพก็พุกว่า เถิง ทราบเท่าทุกวันนี้ ในวรรณคดีก็ใช้ว่า เถิง เป็นพื้น เช่น

บัดนี้ มาเถิงห้อง

ตานายยามแม่

ขอให้ เจ้าหน่อแก้ว

ยื่นหมั้นอย่าหนี แม่เนอ.

(ขุนทิง. หน้า 96)

(9) บัไร หมายความว่า ไม่ยาก, ไม่ลำบาก มันจ๊กกล่าวเถิงเจ้า เถิงขุนบัไร หมายความว่าประชาชนผู้มีความทุกข์ร้อนนั้น จักนำเรื่องราวร้องทุกข์ต่อเจ้าบ้านเจ้าเมืองได้โดยสะดวก.

(10) ใต้ยีนเรียก เมื่อถาม หากแยกวรรคอย่างนี้ ก็ต้องหมายความว่าเมื่อพ่อขุนรามคำแหงทรงได้ยีนเสียงกระดิ่งเรียกแล้ว พระองค์ก็ต้องเสด็จออกไปตรัสตามเรื่องราวที่ประชาชนมาร้องทุกข์ คุเป็นเรื่องที่ขัดต่อประเพณีนิยมและหลักอุปถัมภ์ที่ชาวไทยยึดมั่นและปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลานาน เพราะประชาชนชาวไทยนิยมถวายความเคารพแก่องค์พระมหากษัตริย์ โดยถือว่าเป็นนุภูมิภาค ควรแก่การเคารพสักการะการสนักระดิ่งเรียกพระมหากษัตริย์ให้เสด็จออกมาหาตน จึงน่าจะเป็นข้อที่ฝืนความรู้สึกของประชาชนอยู่มาก จึงฟังไม่สู้สนิทนัก

หากจะแยกวรรคเสียใหม่ว่า ได้ยิน เรียกเมื่อถาม ดังนั้นจะเหมาะกว่าจะมั่งคือ หมายความว่า เมื่อพ่อขุนรามคำแหงทรงได้ยินเสียงกระดิ่งแล้ว พระองค์จึงทรงเรียกผู้มาร้อง ทุกข์นั้นให้เข้าเฝ้าและตรัสตามเรื่องราวที่มาร้องทุกข์นั้น การแยกวรรคและตีความอย่างนี้ น่าจะฟังสนิทกว่าจะมั่ง (เมื่อ=ไป, เรียกเมื่อถาม=เรียกไปตาม)

(11) สอนความ หมายความว่า สอนสอนดูเรื่องราวที่ประชาชนมาร้องทุกข์นั้นเพื่อ ทราบข้อเท็จจริงตามหลักการยุติธรรม.

(12) ค้วยชื่อ โดยเที่ยงธรรม ดูคำอธิบายใน 1.7 (9).

(13) ไพร่ ประชาชน ดูคำอธิบายใน 1.5 (6).

(14) จึง น่าจะให้คำอ่านว่า จึง ดูคำอธิบายใน 1.2 (18).

(15) ชม หมายความว่า ชมเชย ยกย่อง คือประชาชนผู้ได้รับความเป็นธรรม ด้วยการพิจารณาคัดสินความด้วยความเที่ยงธรรมของพ่อขุนรามคำแหงแล้ว ต่างก็รู้สึกเป็น พระมหากษัตริย์ จึงพากันชมเชยกยกย่องในความยุติธรรมนั้น.